

ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИ ХОДИМЛАРИДА КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ ИММУНИТЕТ ШАКЛЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ

Mirzayev G'iyosbek Isroil o'g'li rahbarligida

*Korrupsiyaga qarshi kurashish “Komplaens nazorat” tizimini boshqarish
bo'lim Bosh mutaxassisi*

Niyozov Komiljon Nosirjon o'g'li

*Toshkent davlat yuridik universitetining Ixtisoslashtirilgan filiali
2-kurs A potok 3-guruh talabasi*

Ҳозирги кунга келиб, дунёнинг барча давлатларида коррупциянинг даражаси ошаётганининг гувоҳи бўлмоқдамиз. Мисол учун Финландия, Дания, Сингапурда коррупция паст даражада бўлса, МДХ давлатлари орасида Қозоғистон, Тожикистонда ва Бруней, Яман, Сурия ва бир қанча Африка давлатларида хусусан Судан ва Сомали давлатларида эса коррупциянинг даражаси сезиларли ошган.

Коррупцион ҳолатлар энг кам учрайдиган давлатлар рейтингига назар ташлайдиган бўлсак, 2021 йил якунига мувофиқ:

Дания, Янги Зелландия, Финландия, Сингапур, Швеция, Норвегия,

Швецарияб, Голландия, Люксембург ва Германия давлатларида коррупсион жиноятлари жуда паст.

Ўзбекистон эса 200 га яқин давлатлар ичида 146 ўринни эгаллаган.

Бу тугалланиши мавхум бўлган аёвсиз курашда дунё давлатларида коррупцияга қарши кураш бўйича кўплаб норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилганлиги ҳеч кимга сир эмас. Ҳозирги кунда коррупцияга қарши кураш бўйича муайян давлатга тегишли бўлган ҳамда халқаро даражадаги махсус тузилмалар ва уларда ишлаётган ходимларнинг сони хаддан зиёд кўп. Халқаро даражадаги муаммонинг дунёда долзарблигини англаш коррупцияга қарши курашиш бўйича муайян бир халқаро тизими яратилишига олиб келди. Ва бу соҳада халқаро даражадаги ҳуқуқий механизмнинг шакллантирилиши коррупцияга қарши курашда давлат ҳаётининг айрим соҳаларида коррупцияга қарши курашнинг асосий вазифаларидан тортиб, БМТнинг 2003йилдаги Коррупцияга қарши кураш бўйича универсал конвенциясигача узоқ босқичларни босиб ўтди. Барчамизга маълумки, ҳозирги вақтда давлатнинг асосий

муаммоси хисобланадиган коррупция нафақат ҳуқуқшунос олимларнинг балки бошқа соҳаларда фаолият олиб боровчи олимларнинг ҳам эътиборини тормоқда. Коррупция жиноятчиликнинг энг хавфли шакли хисобланади. У ўзига хос алоҳида белгиларига эга. Масалан у уюшган ва иқтисодий жиноятчиликнинг таркибий қисми ҳисоблансабошқа томондан эса жиноий жавобгарлик белгиланган аниқ жиноятлар мажмуи сирасига киради.

Ички ишлар органлари тизимида коррупцион ҳолатининг илдиш ортишига бир нечта омиллар мавжуд. Шунинг ҳам инobatга олишимиз керакки собиқ СССР давридан маъмурий буйруқбозлик тизимидан қолиб кетган омиллар ҳозиргача ўз таъсирини кўрсатмоқда. Ўтган асрда юз берган сиёсий, иқтисодий ҳодисалар жиноятчилик ва ички ишлар тизими ҳаётига ўз таъсирини ўтказди. Ўтган асрнинг 90 йиллардаги даврида ички ишлар органлари ходимларининг хизмат юкламалари кескин ортиди, Мустақиллик йилларида янги сиёсий ўзгаришлар даврида янги муҳит улар олдида янгидан-янги вазифаларни белгилаб берди. Сўнги беш йиллик ислохотларга ҳам аҳамият берадиган бўлса ички ишлар вазирининг 2017 йилдаги 147-сонли буйруғига мувофиқ ички ишлар ходимларига ўзини фуқаролардан устун қўйиш каби ҳамда фуқароларга нисбатан беписанд муомила қилиш ёки аксинча қўполлик қилиш ҳолатлари мутлоқ тақиқлаб қўйилди. Фуқароларда ҳуқуқий онгнинг етарли даражада эмаслиги коррупциянинг турли идоралар фаолиятида кенг тарқалишига сабаб бўляпти. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 9 январдаги «Жамиятда ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни юксалтириш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида»ги Фармонининг қабул қилиниб, асосий муаммо хисобланаётган коррупцияга қарши курашда яна бир сиёсий қадам бўлди. Ушбу фармон билан танишиб чиқар эканмиз унда мазмун-моҳият жиҳатдан ички ишлар ходимининг коррупцияга қарши иммунитетни шакллантириш ва унга қарши курашиш масалаларига ҳам атрофлича эътибор берилгани гувоҳи бўламиз. Ушбу фармонда айнан ички ишлар ходимлари деб таъкидланмаган. Аммо ҳар қайси ички ишлар ходими энг аввало Ўзбекистон Республикаси фуқароси хисобланади. Уларга ҳам конституцион ҳуқуқларидан фойдаланиш ҳуқуқлари берилган. Ички ишлар ходимларининг коррупцияга қарши иммунитетни жумласини маъно жиҳатдан тарифладиган бўлса, бу ички ишлар ходимида ўзи томонидан идрок қилинган ҳолда ўзига белгиланган вазифани қонун доирасида, қонунни ҳеч қандай айланиб ўтишларсиз ундан оғишмасдан, виждонан ўзи бурчини бажаариши

давомида фуқароларнинг ҳуқуқларини поймол қилмаслиги ҳамда коррупцион ҳолатни содир этганлик учун жазо муқаррарлигини ўз онига сингдириши ва унга амал қилган ҳолда, ҳаёти давомида ўзи учун дастури амал қилиб олиш ҳодисаси тушунилади.

Ички ишлар органлари ходимларининг коррупцион ҳолатга аралашиб қолишига тўсиқ бўладиган бир қатор омиллар мавжуд. Уларни санайдиган бўлсак, булар асосан субъектив омиллардир, яъни ходимнинг имони бутунлиги, бурч ва шаънини энг олдинги ўринга қўйиши, виждонан ўз хизматига ёндашуви, ижобий ахлоқ талаблари ҳамда раҳбарият ва жамоатчилик назорати каби объектив омиллардир. Хизмат вазифасини бажариш вақтида фуқароларнинг унга бўлаётган муомиласи ва раҳбариятдан тушаётган оғзаки ва ёзма топшириқларнинг мазмуни ва бажарилиши усули сабабли ходимларнинг моддий жихатдан мақсади ва ахлоқ томонлама қонуний ёки қонунга ҳилоф ҳуқ-атвори уларнинг коррупцион жиноятларга боғланишни тақазо қилувчи ёки антикоррупцион мотивatsiясини вужудга келтиради.

Шуни ҳам такидлашимиз жоизки ҳозирда коррупцияга қарши кураш ойлиги ва бошқа тадбирлар давомида:

- ходимларининг муомала маданиятини ошириш ҳамда, одоб-ахлоқ белгиланган қоидаларига амал қилишларини таъминлашга қаратилган кенг қамровли тадбирлар ўтказилиб келинмоқда;
- вазирлик ходимларнинг коррупция ва мансаб ваколатини суиистеъмол қилиш ҳолатларини аниқлаб уни бартараф этишга қаратилган тезкор тадбирлар ўтказилиб келинмоқда.
- тизимда амалга оширилаётган ислохатлар ва уларнинг мазмуни, соҳага оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар вазирлиқнинг ижтимоий тармоқлардаги расмий саҳифларида ёритилиб келинмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2021й.
2. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси: (2021 йил 10 ноябрча бўлган ўзгартиш ва қўшимчалар билан) Расмий нашр – Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги. – Т.: Адолат, 2021.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 6 июлдаги ПФ-6257-сонли “Коррупсияга қарши муросасиз муносабатда бўлиш муҳитини яратиш, давлат ва жамият бошқарувида коррупциявий омилларни кескин камайтириш ва бунда жамоатчилик иштирокини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони.

4. Коррупсияга қарши курашиш: Амалий ишларда ҳамкорлик зарур. <https://parliament.gov.uz>

5. Sobirova Nozimakhon Mukhtorkhon Qizi. “The Concept Of "Conflict Of Interest" And The Relationship Of This Term With ‘Personal Interest’”. The American Journal of Political Science Law and Criminology, vol. 3, no. 12, Dec. 2021, pp. 11-16, doi:10.37547/tajpslc/Volume03Issue12-03.